

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.013.03.2020

00908020

Pan Piotr Nikolajuk-Stasiuk
Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 3
z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego
im. J. Kostyczewicza w Bielsku Podlaskim,
ul. Poniatowskiego 9

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/007 – Działalność organów administracji publicznej dotycząca podtrzymywania tożsamości kulturowej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 3 z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego im. J. Kostyczewicza w Bielsku Podlaskim ¹ , ul. Poniatowskiego 9, 17-100 Bielsk Podlaski
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Nikolajuk-Stasiuk, dyrektor Szkoły ² od 1.09.2019 r. Od 1.09.2017 r. do 31.08.2019 r. dyrektorem Szkoły była Joanna Kalinowska, zaś od 1.11.2016 r. do 31.08.2017 r. obowiązki dyrektora pełniła Barbara Skiepmo.
Zakres przedmiotowy kontroli	Zapewnienie przez Szkołę uczniom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym nauki języka mniejszości oraz własnej historii i kultury.
Okres objęty kontrolą	Od 1.01.2018 r. do 28.10.2020 r. (z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie, jeśli miały wpływ na kontrolowaną działalność).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Marek Skorupski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/107/2020 z 7.09.2020 r. (akta kontroli str. 1)

¹ Dalej: Szkoła.

² Dalej zwany też dyrektorem.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200. Dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach objętych kontrolą Szkoła podejmowała działania mające na celu podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i językowej uczniów należących do narodowej mniejszości białoruskiej, jednak nie wszystkie zadania na rzecz tych uczniów były realizowane prawidłowo.

W Szkole zapewniono warunki dydaktyczne i kadrowe niezbędne do nauczania języka mniejszości oraz własnej historii i kultury, w tym w okresie zagrożenia COVID-19. Uczniów objęto nauką języka mniejszości narodowej – białoruskiego oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej w wymiarze godzin określonym przepisami prawa, a nauczyciele prowadzący zajęcia mieli wymagane kwalifikacje. Szkoła zapewniła również podręczniki niezbędne do nauczania języka białoruskiego. Organizowano dodatkowe zajęcia w ramach pracy dydaktyczno-wychowawczej, udostępniono bibliotekę, a także współpracowano ze szkołą na Białorusi i z organizacjami mniejszości. Informacje o możliwości nauki języka białoruskiego były publikowane m.in. na stronach internetowych Szkoły.

Stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości polegały na:

- uwarunkowaniu przyjęcia dziecka do szkoły złożeniem przez rodziców, wniosku o objęcie ucznia nauką języka mniejszości, wbrew postanowieniom art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*⁵,
- akceptowaniu niekompletnych wniosków rodziców o objęcie dzieci nauką języka mniejszości w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020, co było działaniem nierzetelnym,
- objęciu nauką języka mniejszości trojga uczniów nieposiadających obywatelstwa polskiego, co było niezgodne z art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*⁶, oraz ucznia, którego rodzice o to nie wnioskowali, tj. z naruszeniem § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. *w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym*⁷,
- nieprzedstawieniu w statucie Szkoły zasad organizacji nauczania języka oraz historii i kultury mniejszości,
- nieprzekazaniu rodzicom informacji m.in. o celu prowadzonych zajęć z języka oraz historii i kultury mniejszości w roku szkolnym 2019/2020, z naruszeniem § 6 pkt 1 i 2 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*,
- zwalnianiu uczniów z nauki języka białoruskiego na podstawie wniosków (podlegających rozpatrzeniu przez Dyrektora), zamiast oświadczeń o rezygnacji z nauki języka mniejszości, o których mowa w § 2 ust. 6 ww. rozporządzenia.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

Zapewnienie przez szkołę uczniom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym nauki języka mniejszości oraz własnej historii i kultury

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, negatywną albo w formie opisowej. Dz. U. z 2020 r. poz. 910. Dalej: ustawa *Prawo oświatowe*.

⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 823. Dalej: ustawa *o mniejszościach narodowych*.

⁷ Dz. U. poz. 1627. Dalej: rozporządzenie *ws. podtrzymywania tożsamości*.

Opis stanu faktycznego

1. W zakresie umożliwiania uczniom podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej oraz organizacji nauczania języka mniejszości, w statucie Szkoły⁸ wskazano m.in., że:

- do zadań Szkoły należy wzmocnienie poczucia tożsamości kulturowej, narodowej i regionalnej oraz nauka języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej, którą organizuje dyrektor na podstawie dobrowolnego pisemnego wniosku rodziców, a stwarzanie warunków umożliwiających uczniom podtrzymywanie tej tożsamości należy do kompetencji dyrektora,
- do klasy I dzieci przyjmowane są na podstawie pisemnego zgłoszenia rodziców oraz po złożeniu wniosku o naukę języka białoruskiego oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej,
- Szkoła realizuje cele i zadania poprzez kształtowanie zainteresowań własnym miastem i regionem, lokalnymi tradycjami i obyczajami oraz zagrożeniami dla miasta i regionu.

Szkoła jest publiczną szkołą podstawową. W jej nazwie zawarto określenie nauczanego w niej języka mniejszości narodowej. Zgodnie z aktem założycielskim *Zespołu Szkół z dodatkową nauką języka białoruskiego w Bielsku Podlaskim*⁹ z dnia 3 lipca 2000 r., do Zespołu Szkół mogą uczęszczać uczniowie miasta Bielska Podlaskiego zapisywani na podstawie dobrowolnej deklaracji ustawowego przedstawiciela dziecka „*wyrażającego chęć na dodatkową naukę języka białoruskiego*”. Również zgodnie z uchwałą Rady Miasta Bielsk Podlaski z dnia 28 listopada 2017 r. ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową¹⁰, do Szkoły mogą uczęszczać uczniowie miasta zapisywani na podstawie wniosku złożonego przez rodziców, wyrażających chęć objęcia dziecka dodatkową nauką języka białoruskiego. Burmistrz Miasta Bielsk Podlaski wyjaśnił, że wybór Szkoły jest dobrowolny, ponieważ dla każdego dziecka zamieszkałego w mieście zapewniona jest realizacja obowiązku szkolnego w jego szkole obwodowej.

Statut Szkoły zawierał zapisy o obligatoryjności złożenia wniosku o objęcie nauką języka, historii i kultury mniejszości białoruskiej oraz nie przedstawiał zasad organizacji nauczania języka białoruskiego jako języka mniejszości – co przedstawiono poniżej w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości w punktach 1 i 4. (akta kontroli str. 5-6, 34, 181-186)

W latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 Szkoła nie otrzymała decyzji ani zaleceń organu prowadzącego ws. organizacji zajęć dla uczniów mniejszości narodowych, bądź w innych sprawach dotyczących kształcenia tych uczniów. (akta kontroli str. 7-11)

2. Według stanu na dzień 30 września lat szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 dodatkową nauką języka mniejszości narodowej – białoruskiego¹¹ objętych było kolejno 679, 639 i 593 uczniów wszystkich oddziałów klasowych. Stanowili oni kolejno 98,0% 97,3% i 96,4% ogółu uczniów Szkoły¹². Nauczaniem historii i kultury mniejszości białoruskiej objęto w klasach V i VI kolejno 174, 187 i 207 uczniów. Stanowili oni kolejno 98,9%, 97,9% i 97,2% wszystkich uczniów tych klas.

Szkoła stosowała formę nauczania wynikającą z preferencji rodziców, wyrażonych we wnioskach, we wszystkich oddziałach z dodatkowym językiem białoruskim nauczonym jako język mniejszości. Nie organizowano grup międzyoddziałowych / międzyklasowych ani nauczania języka mniejszości w formie międzyszkolnego punktu nauki.

(akta kontroli str. 14-29, 49-51, 79-81, 91)

⁸ Przyjętym uchwałą Rady Pedagogicznej z 30.11.2017 r.

⁹ Stanowiącym załącznik do uchwały nr XXII/132/00 Rady Miejskiej w Bielsku Podlaskim z dnia 3 lipca 2000 r.

¹⁰ Nr XXXVIII/303/17 w sprawie stwierdzenia przekształcenia Zespołu Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego im. Jarosława Kostyczewicza w Bielsku Podlaskim w ośmioletnią Szkołę Podstawową nr 3 z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego im. Jarosława Kostyczewicza w Bielsku Podlaskim. Dalej: uchwała Rady Miasta ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową.

¹¹ Taka nazwa nauczanego przedmiotu przedstawiona była w arkuszach ocen.

¹² Których w kolejnych latach było 559, 598 i 615.

W latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 do Szkoły wpłynęło kolejno 80, 54 i 74 wnioski o objęcie dziecka nauką języka mniejszości oraz własnej historii i kultury¹³. O nauczanie języka białoruskiego wnioskowało 98% rodziców. Liczba wniosków była spójna z liczbą uczniów klas I wykazanych w SIO, księdze uczniów i dziennikach lekcyjnych¹⁴, gdzie:

- w roku szkolnym 2017/2018 wykazanych było 78 uczniów (o dwóch mniej w stosunku do liczby wniosków), co wynikało z niepodjęcia nauki przez dwóch uczniów,
- w roku szkolnym 2018/2019 wykazanych było 53 uczniów (o jednego mniej), z powodu niepodjęcia nauki przez jednego ucznia,
- w roku szkolnym 2019/2020 wykazanych było 75 uczniów (o jednego więcej), w związku z niezłożeniem wniosku o objęcie nauką języka mniejszości przez rodziców jednego ucznia. (akta kontroli str. 13-20, 80-81)

Do wzoru wniosku o przyjęcie do klasy I w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020 dołączono wzór „Wniosku o objęcie nauką języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej, nauką języka regionalnego oraz nauką własnej historii i kultury” zgodny z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia ws. *podtrzymywania tożsamości*.

(akta kontroli str. 23-32)

We wzorze wniosku o przyjęcie do klasy I na rok szkolny 2017/2018 zamieszczony był zapis „*Deklaruję naukę języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej*”, zaś przy składaniu wniosków o przyjęcie do klasy I w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020 Szkoła informowała rodziców, że obowiązkowe jest złożenie wniosku o objęcie nauką języka mniejszości. Kwestię tę opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* w punkcie 1.

(akta kontroli str. 21-22)

Rodzice wypełnili wnioski w sposób następujący:

- 80 wniosków na rok szkolny 2017/2018 zostało przez rodziców podpisanych, bez dokonywania adnotacji przy zapisie „*Deklaruję naukę języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej*”,
- w 124 (spośród 128) wnioskach na kolejne dwa lata szkolne, tj. 2018/2019 i 2019/2020 w rubryce „*wnoszę o objęcie nauką języka*” rodzice wpisali „*białoruskiego*”, zaś w pozostałych czterech wnioskach nie wpisali żadnego języka. W 18 z tych wniosków zaznaczyli naukę języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej¹⁵, zaś w 106 wnioskach po wpisaniu języka „*białoruskiego*” nie zaznaczyli określeń dotyczących mniejszości narodowej,
- w 53 wnioskach (ze 128 wniosków złożonych w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020) jako preferowaną formę zajęć wskazano dodatkową naukę języka mniejszości narodowej¹⁶, a w pozostałych 75 wnioskach nie zaznaczono żadnej preferowanej formy zajęć.

Szkoła zaakceptowała wszystkie ww. niekompletnie wypełnione wnioski, co przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* w punkcie 2.

(akta kontroli str. 14-20)

W toku kontroli NIK nie stwierdzono przypadku nieobjęcia ucznia nauką języka mniejszości lub własnej historii i kultury, mimo złożenia wniosku przez rodziców. W całym roku szkolnym

¹³ Dane wg stanu na 30 września każdego roku szkolnego. Nie wpłynęły wnioski dotyczące nauczania języków innych mniejszości narodowych, języka etnicznego lub regionalnego. W szkole nie uczyły się dzieci romskie.

¹⁴ Liczbę uczniów w dziennikach lekcyjnych ustalono na próbie obejmującej klasy Ic i Id w trzech objętych kontrolą latach szkolnych.

¹⁵ W ww. 18 wnioskach ujęto te, w których zaznaczono zapis dotyczący nauki „*języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej*” i wnioski, w których zaznaczono zapis „*a) dodatkowa nauka języka mniejszości narodowej*”.

¹⁶ Rodzice zaznaczyli punkt „*a) dodatkowa nauka języka mniejszości narodowej*” lub zaznaczyli w tym punkcie wyrazy „*mniejszości narodowej*” (przez ich podkreślenie lub skreślenie wyrazów „*języka mniejszości etnicznej / języka regionalnego*”).

2019/2020 nauką języka mniejszości objęty był natomiast uczeń, którego rodzice nie złożyli stosownego wniosku¹⁷, co szerzej przedstawiono w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości w punkcie 3. (akta kontroli str. 13, 33, 50, 80-81, 104-119)

3. W dokumentacji dotyczącej wniosków ws. objęcia nauką języka mniejszości uczniów dwóch klas pierwszego etapu edukacyjnego, złożonych na lata szkolne 2018/2019 i 2019/2020¹⁸ nie odnotowano potwierdzenia poinformowania rodziców o [1] celu prowadzonych zajęć, [2] informacjach odnotowywanych w dokumentacji przebiegu nauczania, na świadectwach szkolnych promocyjnych i świadectwach ukończenia szkoły, [3] miejscu zajęć z języka oraz historii i kultury mniejszości w tygodniowym rozkładzie zajęć, [4] o warunkach i sposobie oceniania i klasyfikowania ucznia z tych przedmiotów, a także o wpływie oceny z zajęć z języka mniejszości na promowanie ucznia do klasy programowo wyższej oraz ukończenie szkoły. (akta kontroli str. 63)

Dyrektor wyjaśnił, że w roku szkolnym 2019/2020:

- informację o miejscu zajęć z języka oraz historii i kultury mniejszości w tygodniowym rozkładzie zajęć przekazano rodzicom na uroczystości rozpoczęcia roku szkolnego (każdy rodzic otrzymał wydrukowany rozkład zajęć, wychowawcy przekazali go też uczniom na pierwszych zajęciach lekcyjnych),
- informację o warunkach i sposobie oceniania i klasyfikowania ucznia z zajęć z języka mniejszości oraz nauki własnej historii i kultury, a także wpływie oceny z zajęć z języka mniejszości na promowanie ucznia do klasy programowo wyższej oraz ukończenie szkoły przekazał na pierwszym zebraniu z wszystkimi rodzicami, następnie została ona uszczegółowiona na początku roku szkolnego przez wychowawców na spotkaniach z rodzicami z poszczególnych klas, ponadto informacja ta jest przedstawiona w regulaminie *Wewnątrzszkolne Zasady Oceniania*, dostępnym na stronie internetowej Szkoły¹⁹.

Poprzednia dyrektor Szkoły wyjaśniła, że w roku szkolnym 2018/2019 informacje te przekazano na uroczystości rozpoczęcia roku szkolnego oraz na spotkaniach wychowawców z rodzicami z poszczególnych klas.

Jak wyjaśnił dyrektor, informacja o uprawnieniach i obowiązkach uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty oraz o wymaganiach egzaminacyjnych nie dotyczy języka ani historii i kultury mniejszości, gdyż przedmioty te nie są objęte tym egzaminem.

(akta kontroli str. 61-62, 190-191)

W roku szkolnym 2019/2020 przed rozpoczęciem nauki języka oraz historii i kultury mniejszości dyrektor Szkoły nie przekazał rodzicom informacji o celu prowadzonych zajęć oraz o informacjach odnotowywanych w dokumentacji przebiegu nauczania, a także na świadectwach szkolnych promocyjnych i świadectwach ukończenia szkoły, co przedstawiono w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości w punkcie 5.

4. W latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 nauką języka mniejszości objęto troje uczniów niebędących obywatelami polskimi, pochodzących z Ukrainy lub Białorusi. Uczniowie ci byli wykazywani w Systemie Informacji Oświatowej²⁰ jako uczniowie objęci nauką języka mniejszości. Szerzej opisano to w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości w punkcie 3. (akta kontroli str. 64-72)

5. Do dnia 29 września poszczególnych lat szkolnych 2017/2018 – 2019/2020²¹ do sekretariatu Szkoły wpłynęło kolejno 14, 18 i 22 wnioski (podania) rodziców o zwolnienie

¹⁷ Od początku roku szkolnego 2020/2021 uczeń uczęszczał do innej szkoły.

¹⁸ Zbadano wnioski dotyczące uczniów z klasy Ia w każdym z ww. lat szkolnych.

¹⁹ http://bielskrojka.cba.pl/dokumenty/wzo_2020_01.pdf

²⁰ Dalej też: SIO.

²¹ Po 29 września ww. lat szkolnych nie wpłynęły kolejne wnioski.

uczni z nauki języka białoruskiego, z dołączonymi orzeczeniami poradni psychologiczno-pedagogicznej. Na podstawie badania dziewięciu wniosków²² ustalono, że po wydaniu przez dyrektora decyzji o zwolnieniu²³, uczniowie ci zaprzestali udziału w nauce języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej. Rodzice nie składali oświadczeń o rezygnacji z nauki języka mniejszości oraz własnej historii i kultury, o których mowa w § 2 ust. 6 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*. Także statut Szkoły zawierał regulacje dotyczące rezygnacji z nauki języka mniejszości niezgodne z przepisami rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*. Przedstawiono to w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości w punkcie 6.

Jak wyjaśnił dyrektor, przyczynami rezygnacji był brak możliwości poradzenia sobie uczniom z nauką tych przedmiotów, wynikający z wydanych orzeczeń poradni psychologiczno-pedagogicznych o potrzebie kształcenia specjalnego. Uczniowie ci byli wykazani w SIO jako nieobjęci nauką języka mniejszości. (akta kontroli str. 73-78, 200-202)

6. Na podstawie analizy rozkładu zajęć pięciu losowo wybranych oddziałów klasowych w każdym z lat szkolnych objętych kontrolą²⁴ ustalono, że w trzech oddziałach w pięciu badanych tygodniach były dwie godziny języka mniejszości narodowej – białoruskiego²⁵. Tygodniowy wymiar godzin wg załącznika nr 3 do rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości* wynosić powinien trzy godziny. Dyrektor wyjaśnił, że „było to spowodowane nieobecnością nauczyciela prowadzącego zajęcia języka białoruskiego w danej klasie (wyjazdy służbowe na konkursy przedmiotowe). W tym czasie nie był dostępny żaden inny nauczyciel języka białoruskiego, aby zorganizować zastępstwo. Podstawa programowa została zrealizowana”. W pozostałych badanych przypadkach zapewniono trzy godziny tego przedmiotu w tygodniu. (akta kontroli str. 82-89)

Roczny wymiar godzin historii i kultury mniejszości białoruskiej w szkole podstawowej (od 25 do 36 godzin w poszczególnych oddziałach) był równy lub większy od wymiaru godzin określonego w załączniku nr 3 do rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*. Roczny wymiar godzin tego przedmiotu w oddziałach gimnazjalnych (35 godzin) był zaś większy od określonego w § 8a ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym*²⁶.

(akta kontroli str. 82)

W Szkole nie prowadzono nauki geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa²⁷. Dyrektor wyjaśnił, że rodzice nie zgłaszali potrzeby odrębnego nauczania tego przedmiotu oraz że elementy geografii Białorusi są w programie nauczania historii i kultury mniejszości białoruskiej. (akta kontroli str. 85-88, 91)

²² Dobrano losowo po trzy wnioski dotyczące lat szkolnych 2017/2018 – 2019/2020, spośród wniosków przedstawionych przez sekretarz Szkoły.

²³ Badane wnioski i decyzje dyrektora nie zawierały zapisów mówiących wprost o języku mniejszości narodowej.

²⁴ Oddziały dobrano losowo spośród wszystkich oddziałów funkcjonujących w danym roku szkolnym. Badano rozkład obowiązujący w losowo wybranym tygodniu i II półrocza.

²⁵ W roku szkolnym 2019/2020 od 24.02 do 1.03 klasa VIII d miała dwie godziny, w roku szkolnym 2018/2019 od 25.02 do 3.03 klasy IV f i VI c miały jedną godzinę, a w roku szkolnym 2017/2018 klasa VI a miała dwie godziny języka białoruskiego.

²⁶ Dz. U. z 2014 r. poz. 263. Dalej rozporządzenie z 2007 r. *ws. podtrzymywania tożsamości*. Rozporządzenie uchylono z dniem 1.09.2017 r. Jego przepisy, zgodnie z § 15 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*, stosuje się m.in. do dotychczasowych gimnazjów i klas dotychczasowego gimnazjum prowadzonych w szkołach innego typu, do czasu zakończenia kształcenia w tych szkołach i klasach.

²⁷ Postanowień dotyczących tego przedmiotu nie zawarto też w statucie Szkoły.

Zgodnie z zapisami w arkuszach ocen, nauczanie języka mniejszości narodowej – białoruskiego włączono do obowiązkowych zajęć edukacyjnych uczniów, a zajęcia dotyczące historii i kultury mniejszości białoruskiej zaliczono do dodatkowych zajęć edukacyjnych uczniów²⁸. (akta kontroli str. 93-94)

7. W latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 Szkoła zapewniła podtrzymywanie kultury i tradycji regionalnej uczniów należących do mniejszości w ramach pracy dydaktyczno-wychowawczej w następujący sposób:

- prowadziła dodatkowe zajęcia artystyczne: wokalne (funkcjonowały szkolne zespoły *Ruczniczek i Kaprys*), folklorystyczne (zespół *Zeuzyki*), taneczne (zespoły *Switanak* i *Switanaczak*²⁹) oraz teatralne *Zabawa w teatr* (co roku przygotowywano jedno przedstawienie),
- realizowała kolejno siedem, siedem i osiem projektów edukacyjnych związanych z kulturą i tradycją mniejszości, głównie na lekcjach języka mniejszości (np. dotyczących białoruskich tradycji i zwyczajów bożonarodzeniowych na Podlasiu oraz innych lokalnych obrzędów i tradycji),
- zorganizowała kolejno trzy, 11 i cztery wycieczki na terenie województwa lub na Białoruś w miejsca ważne dla kultury mniejszości, m.in. do Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach, na Świętą Górę Grabarkę, do Kamieniuków i Mińska (Białoruś),
- współpracowała z szkołą w Kobryniu na Białorusi: w lutym 2019 r. i w styczniu 2020 r. zorganizowano po jednej wycieczce młodzieży na Białoruś w ramach projektu „*Najpiękniejsze białoruskie tradycje i obrzędy związane z Bożym Narodzeniem*”. (akta kontroli str. 95-103)

8. Programy nauczania języka mniejszości narodowej zostały dopuszczone do użytku przez dyrektorów Szkoły zgodnie z § 10 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości* i włączone do szkolnych zestawów programów nauczania. (akta kontroli str. 104)

Uczniowie dysponowali podręcznikami niezbędnymi do nauki języka mniejszości. Podręczniki obowiązujące w Szkole³⁰ były wpisane do wykazu podręczników, stosownie do § 13 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. *w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników*³¹. Podręczniki te – jak wyjaśnił dyrektor – Szkoła otrzymała z Kuratorium Oświaty w Białymstoku. Program historii i kultury mniejszości białoruskiej był realizowany bez podręczników, na podstawie materiałów przygotowywanych indywidualnie przez nauczycieli. Dyrektor wyjaśnił, że wg jego wiedzy nie ma gotowego podręcznika, który mógłby być wykorzystany do nauczania tego przedmiotu. (akta kontroli str. 120-123)

9. W okresie objętym kontrolą w szkole było dziewięciu nauczycieli języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej. Mieli oni wykształcenie zgodne z wymogami § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. *w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli*³², a znajomość języka mniejszości została potwierdzona w sposób określony w § 14 ust. 2 tego rozporządzenia. Potwierdzeniem tym był dyplom ukończenia studiów na kierunku filologia lub dodatkowo tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie filologii rosyjskiej z białorusnistyką bądź świadectwo dojrzałości potwierdzające znajomość języka białoruskiego, uzyskane po

²⁸ *Język mniejszości narodowej – białoruski* zaliczono do obowiązkowych zajęć edukacyjnych i przedstawiono w rubryce nr 5; a *historię i kulturę mniejszości białoruskiej* – do dodatkowych zajęć edukacyjnych i przedstawiono w rubryce nr 23 arkusza ocen.

²⁹ Zespół działał w roku szkolnym 2017/2018.

³⁰ Szczegółowe badanie przeprowadzono w odniesieniu do podręczników obowiązujących w roku szkolnym 2019/2020.

³¹ Dz. U. poz. 2013.

³² Dz. U. z 2020 r. poz.1289.

ukończeniu szkoły prowadzącej nauczanie tego języka. W wyniku sprawdzenia kwalifikacji dwóch nauczycieli (nauczyciela klas I-III i nauczyciela języka oraz historii i kultury mniejszości w klasach IV-VIII³³) ustalono, że deklarowane kwalifikacje miały potwierdzenie w dokumentacji. (akta kontroli str. 126-128)

W latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 pięciu nauczycieli języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej uczestniczyło w następujących szkoleniach/seminariach mających na celu ich doskonalenie zawodowe:

- kursie metodycznym z aktualnych metod nauczania języka białoruskiego w Mińsku na Białorusi (40-godzinny) – dwóch nauczycieli,
- warsztatach dotyczących [1] realizacji podstawy programowej z języków mniejszości narodowych oraz [2] metody projektu w nauczaniu języka i historii kultury mniejszości białoruskiej w Polsce³⁴ prowadzonych przez Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku³⁵ - pięciu nauczycieli,
- seminarium poświęconym białoruskim organizacjom i stowarzyszeniom w Polsce³⁶ – jeden nauczyciel.

Szkolenia te nie były dofinansowane przez Szkołę. Dyrektor wyjaśnił, że nauczyciele prowadzący zajęcia w języku mniejszości narodowej nie zgłaszali innego zapotrzebowania w zakresie doskonalenia zawodowego dotyczącego tych przedmiotów oraz że nie występował do Podlaskiego Kuratora Oświaty o pomoc w zakresie wspomagania nauczycieli prowadzących zajęcia z przedmiotów służących podtrzymaniu tożsamości narodowej w tworzeniu programów nauczania z tych przedmiotów.

(akta kontroli str. 132-136, 155-158)

10. Zajęcia z języka mniejszości narodowej oraz własnej historii i kultury w roku szkolnym 2019/2020 były uwzględnione w dziennikach lekcyjnych i wypełnione dla wszystkich uczniów, oprócz uczniów zwolnionych z nauki tych przedmiotów³⁷. Było to zgodne z wymogiem § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji³⁸. (akta kontroli str. 137-146)

Na podstawie arkuszy ocen uczniów jednego oddziału³⁹ ustalono, że w arkuszach ocen wszystkich uczniów – oprócz uczniów zwolnionych z zajęć z języka mniejszości oraz własnej historii i kultury – umieszczano roczne oceny klasyfikacyjne z języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej. Było to zgodne z wymogiem § 14 tego rozporządzenia.

(akta kontroli str. 94, 147)

11. Do zadań biblioteki szkolnej należało m.in. organizowanie różnorodnych działań rozwijających wrażliwość kulturową i społeczną, zaś do zadań nauczyciela bibliotekarza – m.in. organizowanie różnorodnych działań rozwijających wrażliwość kulturową i społeczną uczniów, w tym w zakresie podtrzymywania tożsamości narodowej i językowej uczniów

³³ Dobór losowy.

³⁴ Każdy z trzech nauczycieli II etapu edukacyjnego i z dwóch nauczycieli z I etapu edukacyjnego wziął udział w jednych trzygodzinnych warsztatach w każdym z tematów.

³⁵ Właściwa terenowo placówka doskonalenia nauczycieli.

³⁶ Seminarium trzygodzinne.

³⁷ Ustalono to na podstawie dzienników lekcyjnych klas: IVb, Va i VIIa. Próbę dobrano w sposób celowy, obejmując badaniem oddziały, w których byli uczniowie zwolnieni z nauki języka mniejszości oraz własnej historii i kultury, w tym jednej klasy, w której prowadzono zajęcia z historii i kultury mniejszości w tym roku szkolnym, a także jedną z klas z uczniami nieposiadającymi obywatelstwa polskiego (bez uczniów zwolnionych z ww. przedmiotów).

³⁸ Dz. U. poz. 1646, ze zm.

³⁹ Najliczniejszego spośród oddziałów badanych w punkcie 10, w których nauczano historii i kultury mniejszości białoruskiej, tj. klasy VIIa.

należących do mniejszości narodowych⁴⁰. W latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 biblioteka realizowała następujące zadania w zakresie podtrzymywania tożsamości narodowej i językowej uczniów mniejszości narodowej:

- wydzielono księgozbiór w języku białoruskim (705 książek) i wykonano kącik edukacji regionalnej z książkami i materiałami edukacyjnymi nt. mniejszości,
- udostępniano prasę w języku białoruskim: kwartalnik „*Białoruski настаўнік*” (otrzymywany nieodpłatnie od Stowarzyszenia na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA) i tygodnik „*Niwa*”, na prenumeratę którego w latach 2018 – 2020 wydatkowano 130,00 zł, 100,36 zł i 104,00 zł (nie finansowano zakupu książek),
- przygotowano udział ucznia klasy VII w konkursie krasomówczym⁴¹ „*Podania, legendy, klechdy Podlasia z babcinej szuflady*” (w roku szkolnym 2017/2018),
- zorganizowano wystawy z okazji: Światowego Dnia Kota przedstawiającą materiały informacyjne i książki m.in. w języku białoruskim (w roku szkolnym 2018/2019); Świąt Bożego Narodzenia przedstawiającą m.in. informacje i książki o tradycjach bożonarodzeniowych mniejszości (w latach szkolnych 2017/2018 i 2019/2020), a także wystawę „*I książki mają swoją historię...*” w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa (w roku szkolnym 2018/2019);
- zorganizowano akcję zachęcającą do czytania literatury w języku białoruskim „*Cudze chwalcie, swego nie znacie...*” – uczniowie pod kierunkiem nauczyciela i bibliotekarza wyszukiwali książki w bibliotece, następnie raz w tygodniu czytali je na lekcji języka białoruskiego (w roku szkolnym 2019/2020);
- przeprowadzono zajęcia w klasach pierwszych i w klasie III d „*I książki mają swoją historię...*” w celu przedstawienia m.in. zapisków na korze brzozonej, jako najstarszej formy książki białoruskiej – na języku mniejszości wspomniano o drukarstwie F. Skoryny, zaprezentowano fotografie Biblii wydrukowanej w jego drukarni, a na lekcji plastyki wykonano cyrylicą ozdobny inicjał tekstów w języku białoruskim (w roku szkolnym 2019/2020),
- organizowano projekcje posiadanych przez bibliotekę filmów w języku białoruskim (podczas zastępstw w przypadku nieobecności nauczycieli przedmiotowych).

Tym samym biblioteka realizowała postanowienia art. 104 pkt 4 ustawy *Prawo oświatowe*, tj. organizowała różnorodne działania rozwijające wrażliwość kulturową i społeczną uczniów, w tym w zakresie podtrzymywania tożsamości narodowej i językowej uczniów należących do mniejszości. (akta kontroli str. 148-150, 185-186)

12. W celu realizacji zadań na rzecz podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowej, w latach 2018 – 2020 Szkoła współpracowała z następującymi organizacjami mniejszości:

- „SZCZYTY” *Związek na Rzecz Edukacji i Promocji Kultury Białoruskiej*: uczniowie brali udział w warsztatach bożonarodzeniowych tradycyjnego rękodzieła ludowego (w grudniu 2018 r. i 2019 r. – uwzględniając wniosek tego stowarzyszenia) i warsztatach muzycznych współczesnej białoruskiej poezji śpiewanej z koncertem Z. Wajcuszkiwicza (2018 r.) oraz byli widzami na koncercie tego artysty (styczeń 2020 r.), Festiwalu „*Jesień Bardów*” (w październiku-listopadzie 2018 r. i 2019 r.) i koncercie muzyki białoruskiej (luty 2018 r.),
- *Towarzystwo Kultury Białoruskiej*: uwzględniając wnioski tego stowarzyszenia uczniowie brali udział w Konkursie Recytatorskim „*Ojczyste Słowo*”⁴², Eliminacjach Centralnych

⁴⁰ Zgodnie z § 32 ust. 4 pkt 7 i § 44 ust. 1 pkt 4 statutu Szkoły.

⁴¹ Zorganizowanym przez Szkołę Podstawową nr 47 Im. J.K. Branickiego w Białymstoku.

⁴² W 2020 r. odbył się jedynie etap szkolny.

Konkursu „*Piosenka Białoruska*” (w marcu 2018 r. i 2019 r.), szkolny zespół „*Kaprys*” występował na Święcie Kultury Białoruskiej (w maju 2018 r. i w czerwcu 2019 r.), a szkolny zespół „*Żeuzyki*” – na Przeglądzie Zespołów Obrzędowych (w listopadzie 2018 r. i 2019 r.),

- *Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach*: uwzględniając wnioski tego stowarzyszenia zespół „*Żeuzyki*” występował na Podlasko-Poleskich Spotkaniach Wiosennych „*Tam po majowuj rosi*” – 15.04 i 6.05.2018 r. oraz 15.05.2019 r.), a uczniowie brali udział w zimowych spotkaniach kolędowania „*Na Wodochryszcza*” (19.01.2019 r. i 19.01.2020 r.), w programie „*Na świętego Jerzego*” (6.05.2019 r.), wystawach oraz spotkaniach z historykami i twórcami literatury „*Prolog. Dni Kultury i Piśmiennictwa Słowińskiego*” (2019 r.), a także w Warsztatach Etnograficznych „*Lato z tradycją*” (w lipcu 2019 r. i 2020 r.),
- *Rada Programowa Tygodnika Niwa*: uczniowie brali udział w warsztatach artystyczno-dziennikarskie „*Sustreczy Zorki*” (11-15.06.2018 r. i 9-14.06.2019 r.) i w podsumowaniu w Szkole wojewódzkiej edycji konkursu „*Mój przyjaciel Białorusin*” (2019 r.),
- *Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA*: uczniowie brali udział w konkursie plastycznym „*Moja Mała Ojczyzna*” (podsumowanie 4.06.2018 r.),
- *Fundacja Teatr Czrevo*: uczniowie byli widzami spektaklu „*Daroha u Betleem*”.

Realizowano tym samym postanowienie § 11 rozporządzenia ws. *podtrzymywania tożsamości* dotyczące współdziałania szkół z organizacjami mniejszości narodowych.
(akta kontroli str. 151-153)

13. W związku z nauczaniem języka, historii i kultury mniejszości białoruskiej, w latach 2018 – 2020 (do 30 czerwca) Szkoła dokonała wydatków w kwotach odpowiednio 341,9 tys. zł, 348,5 tys. zł i 184,1 tys. zł. Poniesiono je na wynagrodzenia nauczycieli (341,8 tys. zł, 348,4 tys. zł i 184,0 tys. zł) i na prenumeratę tygodnika *Niwa* (w każdym roku po 0,1 tys. zł). Środki te pochodziły z Urzędu Miasta Bielsk Podlaski, jak poinformowała główna księgowa Szkoły wydatków na ww. cel nie finansowano z innych źródeł. Za pośrednictwem Szkoły nie udzielano uczniom mniejszości pomocy materialnej innej niż pomoc przyznawana na zasadach ogólnych, bez względu na pochodzenie narodowe. (akta kontroli str. 154)

14. Szkoła informowała o nauczaniu języka białoruskiego oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej w następujący sposób:

- na stronie internetowej Szkoły i jej stronie BIP, Facebooku oraz przy wejściu do budynku przedstawiona jest nazwa szkoły: *Szkoła Podstawowa nr 3 z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego im. J. Kostycewicza w Bielsku Podlaskim*⁴³,
- na stronie internetowej Szkoły i jej stronie BIP zamieszczono statut Szkoły informujący m.in., że do zadań Szkoły należy nauczanie języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej⁴⁴,
- wzór wniosku o objęcie nauką języka mniejszości narodowej udostępniono na stronie internetowej Szkoły oraz w sekretariacie⁴⁵.

W statucie zawarto informację, że uczeń nie bierze udziału w zajęciach, jeśli jego rodzice zgłoszą dyrektorowi w formie pisemnej rezygnację z udziału ucznia w zajęciach. Informacji o możliwości złożenia oświadczenia o rezygnacji z nauki języka mniejszości oraz historii i kultury mniejszości, w tym wzoru ustalonego załącznikiem nr 2 do rozporządzenia

⁴³ Bez podania informacji, że dotyczy to języka mniejszości narodowej.

⁴⁴ § 7 ust. 1 pkt 3 Statutu.

⁴⁵ Informacja o celu nauki języka mniejszości narodowej nie była upubliczniona dla rodziców i dzieci w innych miejscach, w tym na tablicach informacyjnych w Szkole lub w innych źródłach informacji wykorzystywanych przez Szkołę.

ws. *podtrzymywania tożsamości* nie zamieszczono w statucie ani na stronach internetowych Szkoły – co szerzej przedstawiono w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości w punkcie 6.
(akta kontroli str. 161-164, 182)

15. Rodzice nie zgłaszali problemów dotyczących dostępu do nauczania języka mniejszości oraz własnej historii i kultury.
(akta kontroli str. 50, 173)

W okresie epidemii COVID-19, jak wyjaśnił dyrektor:

- Korzystano z zamieszczonych na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej zaleceń, w tym przedstawionych tam podstaw do zarządzeń dyrektora Szkoły.
- Do nauki zdalnej online, organizacji sprawdzianów itp. wykorzystywano platformę *Microsoft Teams* lub niekiedy *Skype*⁴⁶. Materiały dydaktyczne zamieszczano też na stronie internetowej Szkoły, aby uczniowie mogli je pobrać, zrealizować w domu i dostarczyć wykonane zadania – emailem do nauczyciela lub osobiście do Szkoły⁴⁷.
- W związku ze stwierdzonym zapotrzebowaniem, na podstawie dwóch umów⁴⁸, w dniach 15.05 i 19.06.2020 r. Szkoła otrzymała nieodpłatnie z Ministerstwa Cyfryzacji kolejno 11 i sześć laptopów. Do tego czasu komputerów okresowo brakowało około sześciu dzieciom. Pierwszą transzę laptopów 11.05.2020 r. przekazano potrzebującym uczniom⁴⁹, udostępniono im też kilka laptopów będących własnością Szkoły i nauczycieli. Sprzęt trafił m.in. do dzieci mniej zamożnych.
- Od 12.03.2020 r. na stronie internetowej Szkoły i na Facebooku umieszczono informację o zakresie materiału lekcyjnego do przyswojenia przez uczniów. Na ww. stronach internetowych zamieszczono też zarządzenie Dyrektora ws. sposobu organizacji funkcjonowania Szkoły w okresie epidemii. Kolejnym zarządzeniem umożliwiono m.in. konsultacje dla chętnych uczniów i korzystanie z księgozbioru biblioteki szkolnej. Kontakt z rodzicami był utrzymany poprzez dziennik elektroniczny, Facebook oraz maillem i telefonicznie.
- W związku z utrudnieniami wynikającymi z prowadzenia zajęć zdalnie, zmniejszono nieco ilość materiału (programy nauczania zostały zrealizowane).
- Prowadzono zajęcia obowiązkowe online, przekazywano materiały do samodzielnego wykonania oraz zapewniono konsultacje dla chętnych. Przeprowadzono zaplanowaną liczbę godzin.
- Nauczyciele na bieżąco monitorowali obecność uczniów na zajęciach prowadzonych zdalnie i terminowość przekazywania prac do oceny, w tym zajęć z języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej. W razie potrzeby niezwłocznie kontaktowali się z rodzicami.
(akta kontroli str. 172-178)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Wbrew postanowieniom art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo oświatowe*, rodziców ubiegających się o przyjęcie dziecka do Szkoły obligowano do jednoczesnego wnioskowania o objęcie go nauką języka mniejszości.

Kontrola NIK wykazała, że dostępność do Szkoły uzależniono od złożenia deklaracji nauki języka mniejszości narodowej. We wzorze wniosku o przyjęcie do klasy I na rok szkolny 2017/2018 zamieszczony był zapis „*Deklaruję naukę języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej*”. Przy składaniu wniosków o przyjęcie do klasy I w latach szkolnych

⁴⁶ Z uwagi na lepsze łącza lub trudności z uruchomieniem *Microsoft Teams*.

⁴⁷ Tj. do pudełka przygotowanego przy budynku Szkoły, przeznaczonego dla uczniów nieposiadających dostępu do internetu.

⁴⁸ Zawartych 11.05 i 10.06.2020 r.

⁴⁹ Zaś drugiej transzy laptopów nie przekazano, w związku z otrzymaniem ich tuż przed wakacjami.

2018/2019 i 2019/2020 Szkoła informowała zaś rodziców, że obowiązkowe jest złożenie wniosku o objęcie nauką języka mniejszości, a w przypadku złożenia przez rodziców wniosku o przyjęcie do klasy I bez wniosku o objęcie nauką języka mniejszości, rodziców proszono o uzupełnienie tego wniosku (do czego rodzice się stosowali). Także na stronie internetowej Szkoły zamieszczono razem wzory: wniosku o przyjęcie do klasy I, oświadczenia woli o przyjęciu do klasy I i wniosku o objęcie nauką języka mniejszości – bez podania informacji, że złożenie tego ostatniego wniosku nie jest obowiązkowe. Było to związane z postanowieniem § 53 ust. 1 statutu, zgodnie z którym „do klasy I dzieci przyjmowane są na podstawie zgłoszenia rodziców oraz po złożeniu wniosku o naukę języka białoruskiego oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej”. Również Burmistrz Miasta Bielsk Podlaski wyjaśnił⁵⁰, że Szkoła powstała z myślą o mniejszości białoruskiej w mieście, aby mogła ona mieć swoją szkołę podstawową – język białoruski jest językiem ginącym, dlatego ważne jest, aby mniejszość białoruska mogła uczyć się tego języka. Wyjaśnił też, że zgodnie z uchwałą Rady Miasta *ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową*, do szkoły mogą uczęszczać uczniowie, których rodzice wyrazili chęć objęcia dziecka dodatkową nauką języka białoruskiego, zatem aby dziecko mogło być przyjęte do szkoły, rodzice zobowiązani są do złożenia ww. wniosku. Tymczasem:

- Zgodnie z art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo oświatowe*, szkoła publiczna przeprowadza rekrutację uczniów w oparciu o zasadę powszechnej dostępności – zatem przynależność do mniejszości narodowej nie może być warunkiem przyjęcia do Szkoły. Takie samo stanowisko wyraził Podlaski Kurator Oświaty w wyjaśnieniu złożonym NIK w toku kontroli. Stwierdził w nim m.in., że Szkoła powinna być dostępna dla wszystkich uczniów miasta oraz że objęcie dodatkową nauką języka mniejszości oraz własnej historii i kultury nie może stanowić warunku przyjęcia ucznia do publicznej szkoły z dodatkową nauką języka mniejszości narodowej.
- Stosownie do § 2 ust. 1 obowiązującego w czasie rekrutacji na rok szkolny 2017/2018 rozporządzenia z 2007 r. *ws. podtrzymywania tożsamości*, naukę języka mniejszości oraz własnej historii i kultury organizuje się na wniosek rodziców (prawnych opiekunów) ucznia, składany na zasadzie dobrowolności, oraz zgodnie z § 2 ust. 1 obowiązującego w kolejnych latach rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*, naukę języka mniejszości oraz własnej historii i kultury organizuje dyrektor, na wniosek rodziców – tym samym z brzmienia przepisu wynika, że złożenie wniosku nie jest obowiązkowe.
- Zobowiązanie do złożenia wniosku o objęcie nauką języka mniejszości przed zapisaniem do szkoły naruszało też prawo rodziców do złożenia wniosku w określonym § 2 ust. 2 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości* terminie do 20 września⁵¹.
- Zgodnie z aktem założycielskim Zespołu Szkół i uchwałą Rady Miasta *ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową*, do Szkoły mogą uczęszczać uczniowie miasta zapisywani na podstawie deklaracji/wniosku rodziców wyrażających chęć objęcia dodatkową nauką języka białoruskiego – uchwały te nie stwierdzają, że Szkoła przeznaczona jest dla mniejszości białoruskiej.

(akta kontroli str. 21-27, 41, 53-55)

P.o. dyrektor Szkoły do 31.08.2017 r. wyjaśniła, że zamieszczenie we wniosku na rok szkolny 2017/2018 deklaracji nauki języka mniejszości stanowiło realizację: [1] statutu Szkoły, zgodnie z którym do klasy I przyjmowane są dzieci na podstawie zgłoszenia rodziców oraz po złożeniu wniosku o naukę języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej, a także [2] aktu założycielskiego Zespołu Szkół i uchwały Rady Miasta *ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową*, zgodnie z którymi do Szkoły mogą uczęszczać uczniowie miasta zapisywani na podstawie deklaracji/wniosku rodziców wyrażającego chęć na dodatkową naukę języka białoruskiego.

⁵⁰ Wyjaśnienie pozyskano w toku równoległej prowadzonej kontroli NIK w Urzędzie Miasta Bielsk Podlaski.

⁵¹ Dotyczyło to lat szkolnych 2018/2019 i 2019/2020.

Dyrektor Szkoły pełniąc tę funkcję od 1.09.2017 r. do 31.08.2019 r. dodała, że udostępnianie wniosku o objęcie nauką języka białoruskiego na rok szkolny 2018/2019 było przewidziane rozporządzeniem *ws. podtrzymywania tożsamości* i wynikało z wieloletniej tradycji nauczania tego języka w Szkole.

Obecny dyrektor wyjaśnił, że złożenie wniosku o objęcie nauką języka mniejszości narodowej na lata szkolne 2018/2019 i 2019/2020 umożliwiałoby objęcie uczniów nauką języka białoruskiego, czym realizowano postanowienia statutu Szkoły oraz aktu założycielskiego i uchwały Rady Miasta *ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową*, a także że możliwe było późniejsze złożenie rezygnacji z nauki języka mniejszości. Wyjaśnił też, że złożenie wniosku o objęcie nauką języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej jest tak naprawdę tylko formalnym warunkiem przyjęcia do Szkoły, gdyż rodzic może od razu złożyć rezygnację, która zostanie przyjęta. Dodał, że w przypadku niezłożenia takiego wniosku dzieci, których rodzice nie złożą takiego wniosku, zostałyby przyjęte i nie objęto by ich nauczaniem tych przedmiotów, jednak rodzice i uczniowie chcą objęcia nauką dodatkowego języka. (akta kontroli str. 55-59)

NIK wskazuje, że sposób realizacji statutu Szkoły oraz aktu założycielskiego i uchwały Rady Miasta *ws. przekształcenia Zespołu Szkół w Szkołę Podstawową* nie powinien naruszać przepisów obowiązującego prawa. Stosowana praktyka stwarza ryzyko akceptowania przez Szkołę wniosków o objęcie nauką języka mniejszości uczniów do niej nienależących, a tym samym zawyżenia liczby uczniów objętych nauką języka mniejszości wykazywanych przez Szkołę w Systemie Informacji Oświatowej.

2. Szkoła zaakceptowała niekompletnie wypełnione wnioski o objęcie nauką języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej, w których rodzice nie wskazali języka, o nauczanie którego wnioskuje. Przyjęto cztery takie wnioski na rok szkolny 2019/2020. Ponadto na lata szkolne 2018/2019 i 2019/2020 zaakceptowano 106 wniosków, w których rodzice nie zaznaczyli, czy wniosek dotyczy języka mniejszości narodowej, etnicznej, czy też języka regionalnego⁵², chociaż zaznaczenie jednego z tych określeń było wymagane we wzorze wniosku załączonego do rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*⁵³. Przyjęto też 75 wniosków na lata szkolne 2018/2019 i 2019/2020, w których rodzice nie wskazali żadnej z preferowanej formy zajęć (dodatkowa nauka języka mniejszości narodowej / zajęcia prowadzone w dwóch językach / zajęcia prowadzone w języku mniejszości narodowej) – zaznaczenie preferowanej formy zajęć przewidywał ww. wzór wniosku.

W ocenie NIK było to działanie nierzetelne. Sekretarz Szkoły wyjaśniła, że podczas składania wniosków sprawdzała kompletność ich wypełnienia. NIK wskazuje że niezbędne jest dokładne sprawdzanie sposobu wypełniania wniosków. (akta kontroli str. 14-20, 53-54)

3. W roku szkolnym 2019/2020 komisja rekrutacyjna nieprawidłowo objęła nauczaniem języka mniejszości:

- ucznia⁵⁴, którego rodzice nie złożyli wniosku o objęcie nauką tego języka, co było niezgodne z § 2 ust. 1 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*, stosownie do którego naukę tego języka organizuje się na podstawie wniosku złożonego przez rodziców,

⁵² W zapisie „języka jako języka mniejszości narodowej / języka mniejszości etnicznej / języka regionalnego” ani w zapisie „a) dodatkowa nauka języka mniejszości narodowej / języka mniejszości etnicznej / języka regionalnego”.

⁵³ Należało tego dokonać poprzez zaznaczenie odpowiednich wyrazów w zapisie „języka jako języka mniejszości narodowej / języka mniejszości etnicznej / języka regionalnego” oraz w zapisie „a) dodatkowa nauka języka mniejszości narodowej / języka mniejszości etnicznej / języka regionalnego” - tymczasem rodzice nie zaznaczyli odpowiednich wyrazów w żadnym z tych zapisów.

⁵⁴ Był to uczeń klasy I przyjęty do Szkoły 1.09.2019 r., który uczył się w niej do 31.08.2020 r. (a od kolejnego roku szkolnego uczęszczał na zajęcia w innej szkole).

- troje uczniów nieposiadających obywatelstwa polskiego⁵⁵ (obywateli Ukrainy lub Białorusi), co było niezgodne z art. 2 ust. 3 ustawy o *mniejszościach narodowych*, stanowiącym, że warunkiem przynależności do mniejszości narodowej jest m.in. posiadanie obywatelstwa polskiego. Sposób organizacji nauczania uczniów niebędących obywatelami polskimi został określony w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w *sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw*⁵⁶.

(akta kontroli str. 28-32, 64-72, 194-197)

Ujęcie tych uczniów w zestawieniach uczniów objętych nauczaniem języka mniejszości narodowych w SIO skutkowało zawyżeniem należnej gminie subwencji oświatowej. Dyrektor wyjaśnił, że Szkoła nie miała wiedzy, iż do objęcia nauką języka mniejszości niezbędne jest posiadanie obywatelstwa polskiego oraz że sekretarz Szkoły i komisja rekrutacyjna nie zauważyli braku wniosku i nie poprosili o jego uzupełnienie. Wyjaśnił też, że rodzice nie zgłaszali uwag dotyczących objęcia uczniów nauką języka mniejszości, kierując dzieci do szkoły wiedzieli o prowadzeniu kształcenia w tym zakresie, zaś w związku z objęciem nauką tego języka uczniów należało wykazać w SIO. Dodał, że objęcie uczniów z zagranicy nauką języka białoruskiego było ważnym elementem aklimatyzacji w nowej szkole i miejscu zamieszkania. NIK wskazuje, że nauka języka mniejszości narodowej następuje jedynie na wniosek rodzica i przysługuje tylko uczniom należącym do mniejszości narodowej.

(akta kontroli str. 165-169)

4. W Statucie Szkoły nie wskazano w jakich grupach odbywa się nauka języka białoruskiego oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej (w oddziałach / grupach międzyoddziałowych / grupach międzyklasowych itp.), ani formy prowadzonych zajęć (dodatkowa nauka języka mniejszości). Stwierdzono jedynie, że do zadań Szkoły należy wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej i nauka języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej, którą organizuje dyrektor na podstawie wniosku rodziców, a do klasy I dzieci przyjmowane są po złożeniu wniosku o naukę języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej. Tym samym nie zrealizowano określonego w art. 98 ust. 1 pkt 6 ustawy *Prawo oświatowe* wymogu przedstawienia w statucie organizacji nauczania języka mniejszości narodowych.

Dyrektor wyjaśnił, że było to spowodowane niewystarczającą analizą obowiązujących wymogów oraz że uważał, iż wystarczające są zapisy obecnie zawarte w statucie.

(akta kontroli str. 179-189, 198)

5. Przed rozpoczęciem nauki języka oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej w roku szkolnym 2019/2020 dyrektor Szkoły nie przekazał rodzicom informacji o celu prowadzonych zajęć oraz o informacjach odnotowywanych w dokumentacji przebiegu nauczania, a także na świadectwach szkolnych promocyjnych i świadectwach ukończenia szkoły. Stanowiło to naruszenie § 6 pkt 1 i 2 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*. Dyrektor wyjaśnił, że:

- cel prowadzonych zajęć jest ogólnie znany, gdyż Szkoła uczy języka białoruskiego od ponad 80 lat, a historii i kultury mniejszości białoruskiej również od bardzo dawna,
- o informacjach odnotowywanych w dokumentacji przebiegu nauczania rodzice dowiadują się nieco później, tj. w trakcie roku szkolnego, głównie na zebraniach z wychowawcami,

⁵⁵ Dwoje uczniów przyjęto do Szkoły 2.09.2019 r., a jednego 3.02.2020 r. Byli to uczniowie klas II i VII. Ich rodzice nie złożyli wniosków o objęcie nauką języka mniejszości.

⁵⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1283. Zgodnie z § 13 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*, sposób organizacji nauki języka i kultury kraju pochodzenia dla uczniów niebędących obywatelami polskimi określają przepisy wydane na podstawie art. 165 ust. 15 i 16 ustawy *Prawo oświatowe*.

- rodzice wiedzą, iż na świadectwach szkolnych promocyjnych i świadectwach ukończenia szkoły odnotowywane są oceny (w klasach I-III w formie opisowej).
(akta kontroli str. 61-63)

NIK wskazuje, że fakt realizowania przez Szkołę zadań od wielu lat nie zapewnia, iż wszyscy rodzice mają wiedzę o celu prowadzonych zajęć czy danych przedstawionych na świadectwach i nie zwalnia z obowiązku określonego w rozporządzeniu *ws. podtrzymywania tożsamości*. Zgodnie zaś z § 6 pkt 1 i 2 tego rozporządzenia, wspomnianą informację należy przekazać przed rozpoczęciem zajęć.

6. Zwalnianie uczniów z nauki języka białoruskiego w latach szkolnych 2017/2018 – 2019/2020 odbywało się niezgodnie z trybem ustalonym w § 2 ust. 6 rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*. Następowo ono bowiem na podstawie decyzji dyrektora Szkoły, rozpatrującego wnioski (podania) rodziców dotyczących dzieci posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Wszystkie dziewięć zbadanych decyzji dyrektora o zwolnieniu z nauki języka białoruskiego⁵⁷ zawierało uzasadnienie, w którym powoływano się na wnioski rodziców i orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz pouczenie, że od decyzji przysługuje odwołanie do Podlaskiego Kuratora Oświaty. Naruszało to ww. przepis, zgodnie z którym złożenie oświadczenia przez rodziców ucznia o rezygnacji z nauki języka mniejszości oraz nauki własnej historii i kultury jest równoznaczne z zaprzestaniem udziału ucznia w tej nauce i nie podlega akceptacji dyrektora Szkoły. Na stronach internetowych Szkoły ani w jej statucie nie zamieszczono też informacji o możliwości złożenia oświadczenia o rezygnacji z nauki języka mniejszości oraz historii i kultury mniejszości, w tym wzoru ustalonego załącznikiem nr 2 do rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*.

Błędna praktyka wydawania decyzji na wniosek rodziców wynikała z uregulowań statutu Szkoły, niezgodnych z powołanym przepisem. Wg § 14 ust. 4 pkt 25 statutu, do kompetencji dyrektora należy m.in. zwalnianie ucznia z nauki języka białoruskiego na udokumentowany wniosek rodziców oraz na podstawie opinii z poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym specjalistycznych, zaś zgodnie z § 55 ust. 2 pkt 23, uczeń ma prawo do zwolnienia z nauczania języka białoruskiego „w przypadku uczniów o dużej niepełnosprawności po otrzymaniu decyzji dyrektora szkoły na podstawie pisemnego wniosku rodziców”⁵⁸. Dyrektor wyjaśnił m.in., że gdyby rodzic złożył oświadczenie o rezygnacji z nauki języka mniejszości, niezawierające dodatkowych dokumentów, zostałoby ono przyjęte, a tym samym przepisy rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości* byłyby przestrzegane. NIK wskazuje, że zapisy statutu i stosowana praktyka powinny być zgodne z regulacjami rozporządzenia *ws. podtrzymywania tożsamości*.
(akta kontroli str. 73-78)

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

1. Zapewnienie powszechnej dostępności do Szkoły niezależnie od przynależności uczniów do mniejszości narodowej oraz dostosowanie statutu Szkoły w zakresie organizacji nauczania języka mniejszości do obowiązujących przepisów prawa.
2. Weryfikowanie kompletności wniosków o objęcie nauką języka mniejszości.
3. Obejmowanie nauką języka mniejszości oraz własnej historii i kultury wyłącznie na wniosek rodziców oraz organizowanie uczniom niebędącym obywatelami polskimi nauki języka i kultury kraju pochodzenia na zasadach przewidzianych w ustawie *Prawo oświatowe*.

⁵⁷ W badanych wnioskach rodziców i decyzjach dyrektora nie było wzmianki o języku mniejszości narodowej.

⁵⁸ W statucie nie uregulowano kwestii zwolnienia z nauki historii i kultury mniejszości białoruskiej.

4. Przestrzeganie przepisów rozporządzenia ws. *podtrzymywania tożsamości* w przypadku rezygnacji ucznia z nauki języka białoruskiego jako języka mniejszości oraz odnośnie zakresu informacji udzielanej rodzicom, którzy złożyli wniosek o objęcie nauką języka mniejszości.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w dwóch egzemplarzach; jeden kierownikowi jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

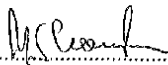
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, 7 grudnia 2020 r.

Kontroler:
Marek Skorupski
główny specjalista kontroli państwowej

.....
Podpis

p.o. DYREKTORA DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
Agata Ciupa

.....
podpis